

Hij schreef het boek 'Het wrede paradijs' en sprak daarvoor verschillende – meest naoorlogse – emigranten. Succesverhalen, maar ook tragedies die gezinnen verscheurden en uitdraaiden op een desillusie. Veeteelt sprak met Hylke Speerstra over emigratie en integratie.

Een boer is per definitie een goede emigrant. Een boer bindt zich aan zijn grond of vee. Vergelijk het met een plant die je lostrekt uit de grond en verpoot. Niet elke plant blijft leven, maar sommige lukt dat prima. Een boer zaait, maait of zet een koe onder de stier en legt daarmee een hypothek op de toekomst. Hij creëert zijn eigen omgeving waardoor hij makkelijker integreert', vertelt Hylke Speerstra. De Friese journalist, voorheen hoofdredacteur van het Agrarisch Dagblad en de Leeuwarder Courant, put uit een schat aan praktijkvoorbeelden uit zijn in 1999 verschenen boek 'Het wrede paradijs'.

Zoals het verhaal van Klaas van der Ploeg, de fokker van de bekende Feikjekoefamilie, die in Nederland een florerend bedrijf verkocht, met zijn vrouw vertrok naar Michigan, Amerika, en er veel succes oogstte. Maar ook dat van een echtpaar dat naar Nieuw-Zeeland trok. 'De vrouw kreeg uitslag over haar hele lichaam, rook de koffie van een Friese keuken en zag in haar dromen de glimmende straatklinkers als het regende op de Dorpstraat. Zij ging bijna dood van heimwee. Haar lijden draaide uiteindelijk uit op een echtscheiding.'

Verder dan de maan

Speerstra analyseert de emigratiegolf die ontstond na afloop van de Tweede Wereldoorlog. De motivatie om te emigreren en de omstandigheden zijn volgens hem nauwelijks vergelijkbaar met die van de huidige emigrant. 'Canada en Amerika werden geïdealiseerd. Daar kwamen onze bevrijders vandaan! De wereld was gigantisch groot, vliegverkeer was er nauwelijks, internet be-

stond niet. Er staat me een uitspraak bij van een boer en een boerin wier zoon op het punt stond te emigreren naar Amerika: "Naar Amerika jongen? Dat is bijna verder dan de maan". "Het is nog verder", sprak de vader, "De maan zien we hier nog geregeld, maar onze zoon zien we nooit weer." In 'Het wrede paradijs' beschrijft Speerstra dat er in Nederland een teveel was aan boerenzonen die boer wilden worden en een gebrek aan grond, geld en ruimte. Gedreven door angst voor grote werkloosheid stimuleerde de overheid emigratie. Makelaars, zeevaartmaatschappijen, maar ook standsorganisaties als CBTB en NCB stimuleerden emigratie onder boeren. De activiteiten van makelaars en passagiersrederijen hadden veel weg van ronselen. Die generatie boeren ging hier vandaan met een beperkte kennis van het nieuwe land. Soms was het niet meer dan een aantrekkelijke kleurenfolder. Tegenwoordig emigreert een boer volgens Speerstra nog zelden uit armoede of kansloosheid, maar vanwege behoefte aan ondernemingsruimte en landhonger. Men laat zich objectief uitgebreid voorlichten door bank en accountant en bezoekt vooraf het land van bestemming meerdere malen. Ook de inbreng van partner en eventuele kinderen wijkt af in vergelijking met vijftig jaar geleden. 'Een vrouw vertelde me over toen, over dat haar man op een dag de keuken binnenkwam en over haar hoofd heen zijn gezin mededeelde: "We gaan emigreren." Zonder dat ze er ook maar iets van afwist. Dat gebeurt nu niet meer.' Alle voorbereidingen en veranderingen ten spijt, een emigrant krijgt volgens Speerstra nooit de zekerheid dat zijn beslissing bevredigend uitpakt: 'Al is het emigreren minder ingrijpend en is de wereld kleiner, ook vandaag is het een grote stap. Het is lang niet voor iedereen weggelegd om een emigratie zonder pijn te realiseren. Het blijft een sprong in het diepe; je weet van tevoren nooit hoe ongelukkig je je kunt voelen in een andere omgeving met een andere taal en andere gewoonten.'

Chatten en mailen

Speerstra vindt de beheersing van de taal de sleutel tot succesvol integreren: 'Met alleen mavo-Engels wordt het moeilijk. Succesvol integreren betekent niet het loslaten van eigen normen en waarden, maar respect hebben voor de gewoonten in het nieuwe land. Niemand hoeft zijn afkomst te verloochenen, je moet niet in een spagaat terechtkomen, je moet er juist voor zorgen dat je van twee landen houdt; dat je tot de ontdekking komt dat je heimwee hebt naar het nieuwe land als je in het oorspronkelijke thuisland bent. Dat is aan de ene kant het noodlot van de emigrant, maar aan de andere kant een verrijking voor je bestaan; je krijgt er een levenslaag bij. De eerste levenslaag – waarmee je bent opgegroeid in je vader- en moederland – zul je altijd met je meedragen.'

Een goede emigrant beschikt volgens Speerstra over een groot aanpassingsvermogen en is sociaal en emotioneel begaafd. 'Wie op sociaal/emotioneel gebied tekortschiet en toch emigreert, ontdekt dat pas als het hem overkomt. De één is nu eenmaal kwetsbaarder dan de ander', zegt Speerstra, die betwijfelt of mensen dat voor zichzelf kunnen bepalen. 'Slechte integratie ontardt vaak in een stil lijden van gezinsleden, ook al is het, anders dan vroeger, van Nieuw-Zeeland naar Amsterdam nog maar 24 uur vliegen en vervagen afstanden door chatten en mailen via het internet.'

Speerstra schrijft in zijn boek dat 22 procent van de honderdduizenden tussen 1947 en 1966 geëmigreerde Nederlanders is teruggekeerd. Hoe hoog dat percentage vandaag de dag ligt, kan hij niet zeggen. 'Het is lager, maar cijfers zijn niet voorhanden.'

Hylke Speerstra: 'Met alleen mavo-Engels wordt het moeilijk'

Speerstra vertelt dat het niet altijd even gemakkelijk is om terug te keren: 'De tragedie van de terugkerende emigrant is dikwijls dat hij het oude land dat hij verliet niet meer terugvindt. Hij idealiseert en onthoudt het beeld bij het weggaan; hij ziet steeds weer hoe bij zijn afscheid de bakker zijn broodkar stilzette en groette, het staat nog op zijn netvlies hoe de slagersjongen naar hem wuifde. In zijn nieuwe land bevroor dat beeld, maar in het oude land draaide de film door. Als hij terugkomt, is de bakker directeur van de supermarkt en is de slagersjongen met zijn baas verhuisd.'

Boerenstatus

Elke emigrant heeft volgens Speerstra zijn eigen motief, al zijn er wel tendensen. 'De status die de boerenstand halverwege de vorige eeuw genoot, verdween aan het eind van de eeuw. In de jaren negentig zag je bijna dagelijks een giertank op tv, terwijl standsorganisaties sommeerden om je vooral niet defensief ten opzichte van de milieubeweging op te stellen. De boeren konden het nooit goed doen, hun werd een schuldgevoel aangepraat. Velen voelden zich als rentmeester over hun vee onzeker worden. Ze raakten de macht over het eigen bedrijf langzaam maar zeker kwijt, voelden zich soms ook gekrenkt. Sommigen zijn om die reden geëmigreerd. Zeer begrijpelijk, al was het geen optimaal motief om voorgoed te vertrekken.'

Welke drijfveer is doorslaggevend om te emigreren? Speerstra is even stil en hervat zijn verhaal na een korte overpeinzing: 'Er zijn evenveel motieven als emigranten. Bestaat er een onstuitbare liefde, een zeker verlangen naar het boerenbestaan en is dat in het thuisland moeilijk te verwezenlijken, dan kan er een heel goede basis voor emigratie zijn.'

Tijmen van Zessen

Hylke Speerstra: 'De sleutel tot succesvol integreren is beheersing van de taal'

Heimwee naar het nieuwe land